

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

SZERKESZTŐSÉG,

hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő:
Füvészkert-utca 1079.

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven.

Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

KIADÓ HIVATAL,

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő:
Főiskola, háznagyi hivatal.

Tartalom. Esmék az egyház és vallásos élet köréből. Szücs István. — Még nem elég! Nagy Sándor. — Tárca. A vallásbölcsezet főbb problémái és a biblia. Erdős József. — Közügyeink. A tiszántúli ev. ref. segélyegylet érdekében. Dr. Kovács Sándor. — Válasz a „Katholikus hitvédelmi folyóirat“ ez évi 3-ik számában megjelent s ellenem irányult támadásokra. Vöröss Zsigmond. — Irodalom. — Különfélék. — Szerk. posta. — Hirdetés.

Esmék az egyház és vallásos élet köréből.

II.

A mi közelebről az újított vallás követőinek Magyarországon állapotát illeti: tudva van, hogy a XVI-ik században az újított vallás követőiről a törvénytárban kevésszer, akkor is kedvezőtlenül történik emlékezet. A Corpus-Juris-ban olvasható e két kifejezés: „Lutherani comburantur“ és „Sacramentarii regno ejiciantur“ azt mutatja, hogy a XVI-ik században tartott magyar országgyűléseken nem volt kedvező az irányadó körökben a hangulat az újított vallás követői irányában, habár történelmileg bizonyos is az, miszerint már a XVI-ik század végén a réformáció oly mérvben volt Magyarországon elterjedve, hogy mindössze is csak három mágnási és alig néhány főnemesi család maradt meg a róm. kath. vallás kebelében.

Hogy ennek észlelése a római catholicismus előharczosainak, a jézsuitáknak nem lehetett kedvére, nagyon természetes; valamint érthető volt céljoknak oda irányása is, hogy ezen bajnak orvoslásáról gondoskodjanak. S a véletlen kezökre játszott, miután a Prágában idöző Rudolf császár udvarában az olasz és spanyol jézsuiták igen szívesen láttattak, kik azt hitették el az életét nagyobb részben csillagvizsgálásban töltött Rudolf császárral, hogy Magyarországon a sürűen beérkezett hírek szerint mind nagyobb-nagyobb mérvet öltött békételenkedésnek egyedüli okai a protestánsok, kik épen úgy vallás dolgában,

mint a politikai felsőség iránti függés ellen tiltakozni, protestálni szeretnek. E denuntiációnak eredménye az lett, hogy Rudolf császár már csak a protestáns név hallattára is idegessé leve. Nem csoda azért, ha a császári udvari hangulatról jól értesült, Magyarországra küldött olasz, spanyol és vallon tábornokok Castaldo, Belgiojoso, Barbiani, Basta stb. tábornokok magok is rajongó hitvallásúak lévén, szabad tért engedtek az általok vezényelt idegen zsoldosoknak Magyarországon, s a legnagyobb számban protestáns valláson lévő magyarországi lakosoknak személyét bántalmazták, vagyonaikban pedig féktelen pusztításokat követtek el. Ide járult az 1604-iki országgyűlésen az ottan hozott törvényczikkelyekhez a jézsuíta párton levök által becsempészett 24-ik törvényczikk, mely hatalmat ad az uralkodó felségnek az újított vallás követői ellen szigorú eljárás gyakorlására.

Az újított vallás követők részéről a további türesnek bételt mértéke s az elégedetlenek élére Bocskai István réformátus főúr állott, ki bár addig Rudolf császárnak rendületlen híve volt és mint ilyen a császár-udvarban többször megfordulván, ottan kedvező fogadtatásban részesült, de mert mind magára, mind hitfelekezetére nézve a vallásos lelkiösmeret megszorítását látta fenforogni, tétlenül nem maradhatott és beteljesedett rajta is ama nagy igazság, hogy a ki igazán szereti vallását, az annak érdekében kész minden egyéb érdekek pártolását is odahagyni. Bocskai István tehát mielőtt a nyílt felkelést rendezte volna, elébb Szerencsen 1605-ik évben április 9-én összejövölt rendezett, melyre hivatalosak voltak mindazon főurak, kik Magyarországon a megújított vallást követték. Ott voltak az ecsedi Báthory, Bethlen, Rákóczy, Lorántfi, Homonnai, Drugeth, Illésházi, Thurzó stb. főurak.

Ezen szerencsi gyűlésen Bocskai István előadva azt, hogy már csak a Rudolf császár iránti tekintetből sem volna tanácsos, hogy Magyarországon az újított valláskö-

vetők magokat protestáns névvel címezzék, ennél fogva az ő indítványára az lett a szerencsi összejövetelemegállapítva, hogy az újított valláskövetők magokat ezen túl mindkét hitvallású evangélikusoknak fogják nevezni. És ebből megérthető már, mi legyen annak oka, hogy Magyarországon sem a törvénytárban, sem bármily diplomatiái okiratban, midőn az újított vallásúakról van szó, — soha, de soha protestáns név elő nem fordul, hanem mindenhol mindkét hitvallású evangélikusok címe alatt említetnek a megújított vallást követők. Így pl. az 1605-ik évi szerencsi összejövetelemkövető 1606-ik évi bécsi békekötésben s az erre következő 1608-iki országgyűlési törvényczikkelyekben, majd az 1645-iki linczi békekötéskor s az erre következő 1647-iki országgyűlési, valamint az 1791-ik évi törvények 26-ik cikkében is mindenkor nem másként, mint csak „mindkét hitvallású evangélikusok“ neve alatt van szó a megújított vallás követőiről.

És habár a nagy Németországban széltibe-hosszába általánosan protestánsoknak mondattak mindkét hitvallású evangélikusok, de Magyarországon sok ideig, mondhatni az 1840-ik évig nem volt általánosan közforgalomban a protestáns nevezet, habár azt sem lehet tagadni, hogy voltak mégis magyar egyházi írók is, kik műveikben magyar protestáns egyház elnevezést használtak.

Szűcs István.

Még nem elég!

(Vége.)

Az esketés és a temetés egyik sem sákramentom. Esketés és temetés alkalmával tehát a díj minden bizonynyal a lelkészi szolgálatért fizettetik és nem egyszermind a beírásért is. Hiszen Debreczenben lelkész soha egy halottat sem írt be. Évtizedek, sőt századok óta a szenior vezeti ott a halottak anyakönyvét.*) Hajdú-Böszörményben meg a rektor vezette azt még az én időmben is, t. i. 1861—62-ben. És ha Debreczenben és Hajdú-Böszörményben lehet beírás díjat fizettetni a halottak után: miért ne lehetne ugyanezt megfizetni Ágyán is? És ha a keresztelési s halottak anyakönyvének vezetéseért lehet díjat fizettetni: miért ne lehetne ugyanezt tétetni az esketési jegyzőkönyv adatának beírásáért is?

A munka egy és ugyanaz (t. i. beírás). Az anyakönyvek közt, a felekkel szemben, fontosság tekintetében különbség nincs; nem áll tehát útjában semmisen annak, hogy az anyakönyvezők beírás díjat szedjenek.

Annak, hogy az esketési díjak a javaslat szerint felemeltesenek, semmi elháríthatlan akadály sem áll útjában, mert a kinek nem lesz módjában, hogy 4—5 frtot fizessen, minden bizonynyal a szokott napon, szokott időben és templomban fog esküdni. Ebben tehát nem foglaltatik sérelem.

Nem így áll ám a dolog a temetési díjak felemelésénél.

*) Ez csak 1875-ig volt így, azóta a halotti anyakönyveket is a lelkészi hivatal vezeti. Szerk.

Itt már nagyon is sok elháríthatlan akadály áll a felemelés útjában és nagyon sok érdek érintetik.

Ágyán, pusztán könyörgéssel a jobbmódú szülék temették eddig kis gyermekeiket s csak a földhöz ragadt szegény temettette így nagy halottját. Az ilyen temetés kivétel nélkül háznál történt és került összesen 1 frt + 50 krba.

A javaslat értelmében ezután egy ilyen temetés $3+2=5$ frtba, tehát háromszor annyinál is többre fogna kerülni. Az eredmény tehát az lesz minden bizonynyal, hogy ilyen temetés egy sem fog többé előfordulni. Az ilyen temetések a javaslat életbeléptetése után mind énekszósok lesznek. Az ágyai lelkész stólája e miatt évenként kevesebb lesz 25—30 frttal.

Egy temetés, beszéddel a templomban, eddig bárhol is (a kivétel itt számba sem jöhet) $2+1=3$ frtba került. Ezután ugyanaz 7 frtba fogna kerülni. Megadják a jobbmódúak, ha csakugyan meg kell adniok, de az ilyen temetések száma le fog apadni okvetlen legalább felére. Mi lesz tehát ebből a lelkészre nézve a haszon? — Semmi! Kevesebbszer fog halott-temetések alkalmával prédikálni; ez talán a tudóre nézve nem lesz ártalmas, de ártalmas lesz annyiban, hogy kevesebb alkalma lesz a lelkésznek hirdetni az ígét a legalkalmasabb időben. Ez pedig czél nem lehet, eszköznek pedig nagyon rossz eszköz.

Egy temetés, beszéddel a háznál, eddig került $4+1=5$ frtba. A javaslat szerint ezután kerülni fogna ugyanaz $6+2=8$ frtba. Ilyen temetést csak a legjobbmódúak fognak igénybe venni. S így a lelkészi stóla-jövedelmet ez sem emeli, sőt okvetlen csökkenteni fogja.

E pontnál bátor vagyok a javaslat készítőinek figyelmét felhívni azon nagyfontosságú körülményre, hogy a halottak templomba felvitele igen sok helyen csaknem a lehetetlenségek közé tartozik. Hogyan lehet kívánni pl., hogy Debreczenben az újsorokról akár a nagy-, akár a kistemplomba vigyék a halottat? Állítom, hogy a péterfiai újsor erdőféléli részéből másfél óránál kevesebb idő alatt nem lehet a halottat a nagytemplomba felvinni. És mikor ezt az utat megteszi a halott kísérete, a kántor és az éneklő diákság: épen másfél órai úttal lesznek távolabb a temetőhöz, mint voltak a halottas háztól. Állítom, hogy Ágyán, Vadászon, Fekete-Gyarmaton, N.-Zerénden és Erdőhegyen úgy vannak a templomok, hogy a falu egy nagy része félórarájárásnyira esik a templomhoz és mikor egy ilyen pontról felviszik a halottat a templomba, több mint félórarájárásnyira lesz a halottkíséret távolabb a temetőtől, mint lett volna a halottas-háztól. Tehát úgy áll a dolog, hogy falukon egy, városokon pedig 3 órai utat is kell megtenni a templomba való menetel miatt addig, míg a halott eljut oda, hova vágyakozott... t. i. a temetőbe! És nagy hidegben, tikkasztó hőségben, nagy sárban tenni meg ennyi utat!!

Nem a gyülekezet, nem a kántor és temető deákok vagy iskolás gyermekek vannak a papért, hanem ő van amazokért. Ez nem fenhéjázó, hanem a humanismus alapján álló nyilatkozat.

Én úgy vagyok meggyőződve, hogy a helyi viszonyok, körülmények követelményeinek s a temetkező felek óhajtasának kellene érvényesülni arra nézve, hogy a temetés háznál vagy templomban történjék, nem pedig annak, hogy mit kíván a temető lelkész kényelme. Ez elvből folyólag aztán egyformának kell lenni a lelkészi temetési stólának, akár háznál, akár templomban történik a temetés. A kántor is ember, a temető diákok vagy gyermekek is emberek fiai: miért nem rendeltek ezeknek kétszeres stóla a templomban történő temetések

alkalmaira? Hiszen az ő fáradságuk két, sőt négyszer annyi így. A lelkész részére csak azt követelném meg, hogy kocsin vigyék le a házhoz s azon vigyék vissza onnan. És ez így van Debreczenben. Mi áll útjában, hogy így legyen Ágyán is? . . . A mi jogos: az helyes és megfordítva!

A mi pedig legjogosabb és leghelyesebb volna, — az, hogy minden temetési beszéd és imádság a temetőben tartatnék. Így van ez Maros-Vásárhelyen. A legszegényebb egyház is tudna temetőjében valamilyen faalkotmányt felállítani, a mi az idő viszontagságai közt menhelyet nyújtana a temetkezőknek. Az ilyen temetést még járványos időben sem tiltaná be a politikai hatóság. Templomban és háznál pedig ilyenkor nem engedtetik meg a beszéddel való temetés. Minden lehető, sőt csak képzelhető követelés, igény is, a mely csak felmerülhet temetés alkalmával, egyedül a temetőben végzett temetési szertartás által elégíthető ki. Tehát ezután tessünk a temetőben!

Temetéseknél tehát, az én meggyőződésem szerint, az volna a legmértányosabb és legigazságosabb megállapodás, ha a puztán könyörgéssel való temetés stólája $1+1=2$ frt lenne; a könyörgéssel és rövid beszéddel (a mit mindenkor olvasni kellene) való temetésé $2+1=3$ frt; a prédikációs temetésé végre $4+2=6$ frt lenne, akár háznál, akár templomban, akár temetőben tartatnának azok. Egy ilyen egyházkerületi végzés, külön tilalom nélkül is, kiküszöbölné a rektorok által végzett verses búcsúztatást ott, a hol nincs búcsúztató prédikáció nélkül, — vagy legalább olyan számra szállítaná le azt, a mi aztán nem lenne nagy akadálya az iskolai tanításnak. De ott, a hol prédikáció nélkül is van búcsúztató, a tilalom nem maradhat el, mert az esperesi javaslat életbeléptetése után egy év alatt megkétszereződik a búcsúztató halottak száma, a prédikációsoké pedig legalább is felére fog leapadni.

Beszéd a sírnál falukon évtizedek alatt fordul elő egykettő. Ez mindenesetre a gazdagok fényűzéséhez tartozik, tehát ezért nem sok az 5 frt. A ki sokalja: nem fog vele élni! Az azonban okvetlen meghatározandó, hogy lelkész tartsa-e azt, vagy tarthatja tanító is. Ágyán a leányok tanítója szokta ezt tartani s ára 1 frt. Mikor ilyen temetés van: a lelkész prédikál, a tanító búcsúztat s a leányok tanítója sírbeszédet tart. Ilyenkor tehát mindakét iskola felügyelet nélkül marad, és pedig egy egész délutánra!

Végre legyen szabad kifejezést adnom azon meggyőződésemnek is, hogy ha változatlanul fogadtatik el az esperesi kar stóla-javaslat: ha nem voltak eddig nazarénusok és gyakori tömeges áttérések, — lesznek bizonyára a javaslat életbeléptetése után!

Tehát: videant Consules!!

Nagy Sándor,
ágyai ev. ref. lelkész.

Tárcza.

A vallásbölcsezet főbb problémái és a biblia.

(Folytatás.)

Ime két fő irány küzd egymással a kijelentés lényegének, lehetőségének, illetőleg szükséges voltának megvitatása tárgyában is, nevezetesen a tisztán speculativ philosophia, mely értelmi úton kísérli meg levezetni azt, a mit a másik életelv, t. i. a theologia, a bibliára utalva, mint positivitást mutat fel. Mi

e két elv ellentéteit eloszlatni véljük a történelem bizonyágtételére való hivatkozással. A vallásbölcsezetre nézve ugyanis nem múlhatlan szükség, hogy a kijelentés gyökérszárait a bűn esetben keresse — mint a theologia; de nem is mozoghat kizárólag a puzta speculatio terén — mint speciatim a philosophia, a mennyiben rá nézve a vallás és kijelentés már actu létező; ennél fogva, mert historia est magistra vitae, tekintünk a népek és vallások legősibb korára s fejlődési folyamára. Nemde minden vallás előfeltétele a kijelentés? Nemde minden vallásrendszer kijelentésen épül fel? Figyelemben tartva azt a viszonyt, melyben az ember él az ő Teremtőjével, ugyan gondolható-e, hogy a bennünk szunnyadó természeti vallástudatnak teljesen önmagától, önerején kelle fejlődnie s kell tökéletességre jutnia, minden közvetlen munkája nélkül Istennek? Vegyük a kijelentést szorosabb értelemben t. i. úgy, mint közlebről az erkölcsi, vallási és lelki világ fejlődését irányozó, mondjuk: epochákat alkotó hatalmas isteni kinyilatkoztatást. Igazolható-e, hogy az emberiség rendeltetésével szemben czéltalan volt az Örökkévalónak időről-időre történt önkinyilatkoztatása, nemesak általában a föld népével, de egyesekkel való viszonyban is? Ime, a mint a kijelentés ily közvetlenebb alakban közöltetett, ép oly módon történt ez általánosb értelemben, a teremtett világ, az egész *κόσμος*; különböző nyilvánulásai útján. Oly tényleges jelenségeket értünk, melyeknek a bibliai üdvégszert szerint kelle megtörténniök. Ezek a nyilvánulások a tökéletesség czéljának elérésével állanak oki egybefüggésben, azzal a czéllal, melynek megvalósulásakor az egész universum epedő várakozása, az Isten fia dicsőségének megjelenésére nézve teljesülésbe menend (Róm. 8, 19. kv.). Az istenségnek czélja tehát a maga önkinyilatkoztatásában egyedül az, hogy az emberiség a magasabb lelki, szellemi világ jelenségei, mint megannyi isteni eszközök által, az universumban észlelhető realitásnak, valamint saját énjének és az isteni végczél szerint magának az Örökkévalónak igazi megismerésére eljusson. Így a kijelentés ténye, már a mindenség teremtésével egyidejű. Az első ember hallja Teremtőjének akaratát; áthágja azt s behozza a világba a bűnt és a halált. A mindenség minden paránya hirdeti a pogányoknak a láthatatlan Isten teremtői hatalmát; és ők elhajolnak; elesnek. Nem lehetett-e hát czélja Istennek, hogy a kijelentés tényeiben állandóan összeköttetésben maradjon az emberiséggel? Ez a kérdés igényli, hogy egy futólagos tekintetet vessünk a kijelentés különböző s fejlődésszerű mozzanataira.

A pogányság eredetét mi valóban nem látjuk másként igazolva, mintha azt az apostol tanítása szerint egyenesen az Istentől való elpártolásból vezetjük le. A vallások különbözőségéről a következő szakaszban tárgyalván, itt csak azt hangsúlyozzuk, miszerint a pogányság határozott jellemvonását azon tényben kell keresnünk, hogy az ember, a helyett, hogy Istennek világos kijelentéseit elfogadva s követve, ő benne kereste volna boldogságát, ez útról lelépve, azt kerülve, sőt megvetve, a természet sötét hatalmának vetette alá magát. Ezért is a pogányság csak *φύσις*-t ismer, de nem ismeri a *χρῆσις*-t. A kijelentett vallás ismeri mind a kettőt. A pogányság ily szomorú állapotba jutásáért egyenesen az embert teszi felelőssé Pál — *τὸ ἐπιβήματα τῆς σαρκὸς ἐχθρὰ ἐστὶ θεῶν* (R. 8, 7.). Mert az universum minden nyilvánulásában kijelentette magát Isten, hogy látnák meg az emberek és ismerjék is meg az ő elrejtve levő örök lényét. (Csel. 14, 15—17; 17, 24. kv.). Nem tették. Pedig nem volt titok előttök magasabb hivatásuk tudata, a mit halhatat-

lanított nagyjaik ajkairól is hallottak: „Os homini sublimis datum est, coelumque videre jussus et erectos ad sidera tollere vultus“. (Ovid, Metam. I.). Tagadhatatlanul volt is Istenről természeti ismeretök — notitia Dei naturalis — (Cic. Tuscul. I, 13.); tudták mi a δειξιωμα τοῦ θεοῦ (R. 1, 32.): csak hogy felszerelték az igazságot a hazugsággal és szolgáltak a teremtménynek a Teremtő helyett (τῆ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα) s miután Isten átengedte őket saját bűneiknek, vallásilag a természetistenítés tévútaira jutottak, erkölcsileg meg a legtermészetlenebb bujáságba merültek, végre teljes apathiába sülyedtek. (Róm. 1.). A speculativ kritika tehát nem következetes, midőn egyfelől azt tanítja, hogy „a teremtett világ nem kijelentés“, másfelől meg azt a tételt állítja fel, hogy a kijelentés „eine Wahrnehmung, die von Gott, gemäss dem Begriffe irgend einer dadurch zu gebenden Belehrung (was auch immer ihr Stoff sein möge) als Zwecke derselben, in uns bewirkt wird“. (Fichte). Mert az universum mozzanatai s jelenségei által is kívánta Isten, a maga tökéletes voltának megismerését az emberrel közölni, a ki azonban magát az isteni érzéssel ellentétbe helyezte. Igazi szabadság, tisztább erkölcsi élet, értelmi és szellemi tökéletesedés pedig csak az Istennel való közvetlen és igazi együttlét által feltételeztetik. A pogányságban ez hiányozván, a természeti jelenségek és tárgyak által felébresztett tudat, nemesak hogy önálló fejlődést nem vehetett, sőt inkább itt, a teljes megkötöttség állapotában, a képzelt istenségtől való — de már elhomályosult — függési érzet lett az irányadó. A kijelentés igazsága és világossága nélkül — melyet a pogányság elvetett — tévelygés és sötétség, hitetlenség és babona lett uralkodóvá a lelkeken, a mit a bölcsészet összes sikerei és magas lendülete nem volt képes soha többé pótolni, még kevésbé helyettesíteni.

Az istenség bölcsességének és hatalmának kijelentését, a világalkotónak dicsőségét tárja elénk az egész κτίσις az ótestamentomi vallásban is. Isten ugyanazon kijelentésének, a mely a pogányokkal az universum által közöltetett, osztályrészese mindenképp felett maga Izrael. Csak hogy őt még többre méltatta Jehova. Ámde a véges világ, mely a Jahve lelke által megújul és viszont annak elfordulása következtében elenyészik (Ps. 104.): ez a múltó alkotmány nem lehet valóságos megjelenése a legfőbb lénynek, csakis visszhangja az ő hatalma szavának. Jahve végtelen lényé túl terjed minden véges határokon és az ő mindenütt észlelhető bölcsége elrejtett (Jób. 28.). S mert a természeti élet összes elemei s erői — melyek a pogány vallásrendszerekben mindmegannyi isteni hatalmak gyanánt képzeltek — a Jahve feltétlen hatalma és uralma alá vették: ennél fogva ő mellette s rajta kívül nem képzelhető más absolut lény. Az általa egyszer megállapított világrend és annak törvénye (Gen. 1. Jób. 38.) intésül szolgál az embernek arra nézve, hogy a világ alkotmánya maga egy megfejtethetlen csuda, a mely mellett és a melyen kívül Isten még, a világ rendes menetét felülmúló, mindamelllett azt legkevésbé sem zavaró rendkívüli módon is kijelenti lényének hatalmát és titkait (Exod. 4. Ps. 86. Ézs. 38. stb.). Az ótestamentomi kijelentés egyik jellemző vonása, hogy az, a természeti, érzékelhető világ jelenségeivel hozatik közvetlen kapcsolatba. Jahve lelkének működése nyilvánul mint életet adó (Gen. 2, 7. Jób. 33, 4.), erővel, bölcseséggel, hatalommal (Bír. 3, 10; 6, 34. Ézs. 11.) és prófétálás tehetségével felruházó erő (1. Sám. 10, 6; 1. Kir. 22. Ézs. 60. stb.) Miután a világrend kormányja Jahve kezében van, ki van zárva az esetlegesség, a vaksors

lehetősége és gondolata is; maga a rossz is a Jahve erejének és tökéletességének szolgálatában jelenik meg, mint büntető eszköz az ő kezében. (1. Sám. 16, 14. Péld. 16. Ézs. 6. 10.). Az egész teremtett világ, úgy az értelem nélküli valóságok összessége, mint az ember, Jahve szent nevét dicsőíti, amaz mint isteni erejének s tökéletességének különösebb bizonyossága, emez mint az ő képmása. Isten teljes megismerésére különösen ez utóbbi oknál fogva képes az ember (Gen. 1, 26; 3, 22. Ps. 8.); ámde ez a képessége és értelmi tisztasága a bűnset következtében elhomályosult (Gen. 2—3.), a minnek megszüntetése azonban kijelentetik mindjárt — a protevangeliomban. (Gen. 3, 15.). Ebben a most vázolt ótestamentomi kijelentésben van összefoglalata az egész világ és emberiség történetének. A későbbi drámai fejlődés egész a megdicsőülésig, az αὐτὸν μέλλον végcéljáig már itt látható jó lőre Miután így az ember akaratára és öntudata a Teremtő céljával ellentétes irányba tévedett s a paradicsomi ártatlanság helyébe Irenäus találó mondanása szerint ζωρισμός τοῦ θεοῦ (Adv. haer. V.) jött be a világba: ugyan ellenkezésbe vagy következtelenségbe jutott-e magával Isten, midőn a népek tömkelegéből kiválasztá magának ez eset alkalmával tett üdvigéret hordozójául Ábrámot, általa meg Izráelt, melyet mint Atya, saját népévé tett? (Deut. 32.). Képes-e a speculativ nyomozódás hasonló kibonyolítást és megfejtést felmutatni? Kicsoda érhetné fel eszével a bölcs Isten végére-mehetetlen gondolatait? Ez a megoldás a bibliai kijelentés által történt, melynek évezredes történetét felmutatni az apologetika, hitelve méltósága felett nyomozódni pedig a bibliai kritika körébe tartozik. E tudományok bűvárlatának eredményeként, a vallásbölcsészet azt a tényt tudhatja konstatálni, hogy Izrael az isteni kijelentés teljessé levésének kiválasztott eszköze s kebelében érlelődött és fejlődött a kijelentés igazsága, mely testté lett a λόγος-ban.

Erdős József.

(Folyt. köv.)

Közügyeink.

A tiszántúli ev. ref. segélyegylet érdekében.

Már többször történt, hogy vidéki egyházaink beléletére vonatkozó oly közleményekben, melyek e becses lapok hasábjain jelentek meg, mikor segélyadományokról van szó, a mi áldásos működésű segélyegyletünkről az illető közlemények írói említést sem tesznek, holott a kiemelt célokra a mi filléreink is járultak. Eleinte úgy dolgoztam: feledékenység az egész; ma már azonban kénytelen vagyok az intézet érdekében felszólalni, mert úgy látom, hogy ez a neheztelt eljárás chronikus bajjává kezd nőni.

Ujabb okot e felszólalásra e lapok 11-ik számában megjelent közlemény szolgáltat, hol „A rákóczi protest. egyházzól“ levén szó, a közleményben e szavak fordulnak elő: „Az országos ev. ref. közalap és egyesek segítségével, valamint önbuzgalmuk által csinos imaházat építettek“ stb., segélyegyletünkről tehát egy szó sincs, holott 1884., 1885., 1886., 1887. és 1888. években mindannyiszor 50—50 frtot kapott intézetünktől a rákóczi egyház, s meg vagyok róla győződve, hogy az illető nagytiszt. esperes úr az idén sem fog megfeledkezni az ő kegyelt (hozzá teszem: méltán kegyelt) egyházzáról s azt újra ajánlani fogja. „Szegény segélyegyletünk, beh megfeledkeznek

rólád még azok is, a kikkel jót teszsz — gondolám magamban, de csak elhallgaték; mikor e b. lapok márcz. 23-iki számában már megint van egy közlemény, mely e címet viseli: „A szintyei ev. ref. leányegyház öröme“, melyben szintén megemlékeznek „a kegyes jótévkök adakozásáról“, — de a mi segélyegyletünkről megint egy szóval sincs említés téve, holott Szintye tőlünk 1887. évben 100 frtot, 1888-ban pedig 50 frtot kapott, s arról is meg vagyok győződve, hogy „Ágya fiókegyházáról“ — a másik érdekelt nagytiszt. esperes úr az idén szintén nem fog megfélekezni, azt újra ajánlani fogja, — hozzá teszem e helyen is, hogy — méltán. Hanem azt mondom én mind ezen ignorálásokra, hogy nem jól vannak mindezek, mert véleményem szerint segélyegyletünk működését nem szabad elhallgatnunk, hanem azt, a hol és a mikor lehet, ki is kell emelnünk. A jótékony intézet nem olyan, mint a jó asszony, a ki akkor a legjobb, a mikor legkevesebbet emlegetik; a jótékony intézetet, a mikor megérdemli, emlegetnünk kell, hogy azt a köztudat szeretettel vegye körül. Ime a katolikusok mint magasztalják egyik-másik intézetüket, pedig azok közt számos olyan létezik, a melyik minden dús segélyforrása mellett sem szárnyalja felül a mi segélyegyletünk áldásos működését. A mi domesztikánk is éljen, virágozzék, szívemből kívánom, filléreimet is szívesen fizetem oda minden évben; de a tiszántúli egyházkerület életében a mitiszántúli ev. ref. segélyegyletünk van oly szerepre hívatva, mint a domesztika az egyetemes egyház életében. Sajnálattal tapasztaltam már többször, hogy segélyegyletünk, még egyházkerületünkben élő hitsorsosaink részéről sem részesült figyelemben, mikor pedig a domesztikához jelentékeny alapítvánnyal járultak. Pedig a mi intézetünk tőkije csak lassan szaporodhatik magától, ha adományok nem járulnak hozzá.

Ne feledkezzünk meg, kérem, a magunkról sem; juttassunk ennek is, emlegessük ezt is, a mikor megérdemli, ne vonjuk meg tőle a nyilvánosság éltető levegőjét. Van a mi egyházkerületünknek számos oly szegény egyháza, mely a domesztika ajtaján éveken át kopogtatott s még sem kapott semmit, mi meg első kérelmére se bocsátottuk el üres kézzel.

A tisztelt alapítókat tehát, midőn felekezeti intézeteinknél alapítványokat tesznek, arra kérjük: ne feledkezzenek meg a tiszántúli ref. segélyegyletről sem; különösen pedig a tisztelt referens urakat arra kérjük, hogy — midőn a máshonnan jövő adományokat kiemelni jónak látják, mi rólunk is emlékezzenek meg, ha adományainkat egyházaik, iskoláik stb. javára elfogadni szívesek voltak, mert „Suum cuique“ — ezt tartják igen sokan s köztük én is.

Dr. Kovács Sándor,

a tiszántúli ev. ref. segélyegylet jegyzője.

Válasz a „Katholikus hitvédelmi folyóirat“ ez évi 3-ik számában megjelent s ellenem irányult támadásokra.

A „Debreczeni Protestáns Lap“ folyó évi 7-ik számában a jézsuiták Hód-Mező-Vásárhelyen való vendégszereplését igyekeztem néhány rövid vonásban felmutatni. Ugyanakkor meg-

emlékeztem röviden, azoknak a multban viselt dolgaikról is. Előre meg voltam arról győződve, hogy ezen tényem a támadások egész sorozatát fogja maga után vonni.

Valójában nem is csalódtam, mert valami Lepcsényi Miklós nevű francziskánus fráter szerkesztése alatt Pozsonyban megjelenő „Katholikus hitvédelmi folyóirat“-ban, egy elrejtőző, nyílt sisakkal a küzdterre kilépni nem merészkedett gyászvitéz, Lepcsényi fráter erősen nekem ugrik s kötekedő, makranczos gyermekként öltögeti felém mérges nyelvét.

Először is fogadja nevét eltitkolt ellenfelem köszönetemet. Akkor használt nekem legtöbbet, midőn azt tenni eszeágában sem volt. Mert általom gyaláztatni, rágalmaztatni, az reánk nézve = dicséret. Reám nézve pedig valóságos reklám, bár erre egyáltalában nem szorultam.

Ezen válaszomban én nem követem az ellenem agyarkodó s fogait csikorgató frátert. Nem akarom elővenni a gorbombaság, nevetlenség és durvaság szótárát, mint ő cselekedte, mert az ő cikke nem egyéb, mint az említett szótárból értelem és okosság nélkül, a lehető legrosszabb akarattal, a műveltségnek teljes kizárásával kiszakított néhány lap. Hatalmas bizonyítéka az annak, hogy még most is kerülnek ama hírhedt jézsuitának, Sámhárnak utódai, kik durvaságban, gorbombaságban mesteröket is felülmulni igyekeznek.

De hát miféle csodabogár az a „Katholikus hitvédelmi folyóirat“? Kevés türelem s mindjárt megmondom. Hübnerre van ennek. Miként a szerkesztői izenetben olvastam, az Urnak 1860-ik esztendejében, hogy hol, hol nem, azt nem tudom, elég az hozzá, hogy hallatszott „egy nagy nyekkentés ebben a gyarló világban“. Ennek kiadója volt a később Lepcsényi Miklós névre hallgató francziskánus fráter. Majd az első nyekkentés után, hosszú 29 év mulva újra hallatszott egy másik, a mi nek eredménye lett az említett folyóirat, kiadója szintén az első nyekkentés tulajdonosa.

Az így létrejött folyóirat célja, mint az annak minden sorából kitűnik, a protestantismus gyalázása, létjogosultságának megtagadása. Szerkesztőjében Lonkai páternek a „Magyar Állam“-ból eléggé ismeretes szelleme látszik mintegy új életre kelni.

Most már rettegj protestantismus, mert ha eddig nem sikerült ellenségeidnek, a világossághoz nem szokottaknak, az attól idegenkedőknek téged tönkre tenni, sőt ezek boszúságára népek millióit nyertél meg igaz tanaidnak: óh most már síkra szálltak ellened az apró szentek, s nyekkentéseikkel akarják letépni rólad az igazság nymbusát. Jaj szegény fejednek!

No de még ez soká leend, addig még sok víz lefolyik a Dunán; addig még sokat kalapálhatnak össze-vissza ellenfeleink; addig Lepcsényi uramék sokáig lakozhatnak az elfogultság s fanatizmus kopár mezején; addig sok hitvédelmi folyóiratot tömhetnek tele mérges kifakadásaikkal; sokáig sziszeghetnek, mint azok a kígyók, a melyeket megtaposnak.

Ad vocem „Hitvédelmi folyóirat“. Nini ő kelmééknek ilyenre is van szükségök?! Rothad tehát valami Dániában, akarom mondani, Rómában, hogy védelemre van szükség. Nekünk, hála Istennek, ilyen nem kell. Mellettünk van az Isten, a ki az igaz ügyet védelmezi s nem engedi legyőzöttetni, keljen fel bár ellene a papoknak minden fajzatja.

Lepcsényi fráter lapjában olvasható szellemi termék egyáltalában nem czáfolja meg cikkemet s írmodorát tekintve, legfőlebb undorodást, írójára iránt pedig szánalomérzést keltett föl, s önkéntelenül azon fohászt fakasztotta fel szívemben:

Uram, bocsáss meg szegény, szerencsétlen fejének, mert nem tudja, hogy mit cselekszik, midőn fakardjával a levegőben öszsze-vissza hadonászva, czáfolat helyett nevémmel megakadva, annak szótani jelentését mindenféle elképzelhető variációban felhasználja.

Bizony pedig fráterkám, ha igazságtok van, akkor czáfolni kellett volna állításaimat; de hát azt nem tudtátok s azért jártatok el oly kvalifikálhatatlan módon s éltetek a ti patentirozott stylustokkal.

Jól tudjátok ti azt, hogy a bibliai keresztyénségtől oly távol állatok, mint a föld az égtől, vagyis a cikk írója szerint: Makó Jéruzsálemtől; de hát ezt bevallani nem lehet, mert akkor az egész rendszertek kártyavárként összeomlik s halomra dől a sok emberi találmány.

Ha a protestantismus felől nem vagytok tisztában, vagy talán arról fogalmatok sincsen, úgy vegyétek elő az általatok talán nem is ismert bibliát. Ott található fel hitünk tana, szer-tartásaink egyszerűsége, nem pedig a hagyományokban és legendákban, a tridenti zsinat végzéseiben, s egyes csalhatatlan (?) pápák rendeleteiben.

De hát annak beszélni, a ki nem akar elfogulatlan lenni; azt meggyőzni, felvilágosítani, a ki a római valláson kívül más ismerni nem tud; azzal vitatkozni, a ki komoly és megállható okokkal föllépni képtelen, hanem a helyett sérteget és durván bántalmaz: teljesen czéltévesztett dolog lenne. Ezért nem cselekszem én sem azt, bármint írjanak is ellenfeleim. Annyit mégis kijelentek, hogy én a cikkemben mondottakat a legutolsó betűig továbbra is fentartom, mert ismeri a világ igen jól a „*finis sanctificat media*“-féle elv embereit; a kik bár magok nem gyilkoltak, de értelmi szerzői voltak a sok gyilkolásoknak, tehát még bűnösebbek.

Végezetre még annyit, hogy a midőn én cikkemben ezen kifejezést használtam: „jézsuita szellemben nevelt papjaik, — tisztelet a kivételeknek“, — egyáltalában nem gondoltam Lepcsényire s a hozzá hasonló csekélységek, azaz pardon, semmiségek, hanem a kimagasló alakokra, mint a milyenek: Horváth Mihály, Ipolyi Arnold, Rómer Flóris, Rónay Jácint stb.

Bezárom válaszomat azon idézettel, mit egy csalhatatlan pápa, 3-ik Inceze mondott az első francziskánus fráternek: „*Vade frater, et quaere porcos, cum quibus magis, quam cum hominibus es comparandus, et convolve te cum iis in volutabro*“.

Makó.

Vöröss Zsigmond,
ev. reform. segédlelkész.

Irodalom.

Levél a szerkesztőhöz.

T. Szerkesztő Ur!

Végre valahára törleszthetem régi tartozásom egy kiscsinke részét. Akkor, a midőn ígéretet tettem, hogy a Dr. Öreg János „*Erköleltség szabad akarat nélkül*“ cz. könyvéről becses lapja számára bírálatot írok, nem gondoltam, hogy e bírálat akkora terjedelemre nővi ki magát, mint „*A philosophia, mint büntárs*“ cz. mellékelt értekezésem. Ez volt, aztán, annak is az oka, hogy muzeum-egyletünk bölcsészettudományi szakosztályában bemutatott dolgozatom a szakosztály kiadványaiban jelent meg s így t. Szerk. Urnak,

ezúttal, csak azzal a csekélyke kárpótlással szolgálhatok, hogy fölhatalmazom becses lapjában e dolgozatom bármely módon és mértékben való fölhasználására. Máskor, talán, többet s jobbat s ezzel maradok, Kolozsvár, 1889. márcz. 18. stb.

Szász Béla.

Tér szűkében csak röviden jelezhetjük Dr. Szász Béla kolozsvári egyetemi tanár úr beküldött derék tanulmányának tartalmát. A jeles tanulmány általában véve az úgynevezett positiv philosophia, különösbbe pedig a Dr. Öreg János által írt „*Erköleltség szabad akarat nélkül*“ cz. munka bírálatának, illetve czáfolatának tekinthető. E czélnak megfelelőleg rámutatva az egyéni s családi életben, a társadalomban s állami téren észlelhető bajokra és visszasságokra: kimondja, hogy mindezekért egyenként az egyént, családot, társadalmat és államot sújtja bár a felelősség, de talán senkit sem annyira, mint a theoria embereit s ezek közt is legkivált az akarat tudományos vizsgálatára hivatott és vállalkozó férfiakat. Ezután erős dialektikával s meggyőző argumentációval igazolja, hogy az a philosophia, mely az akarat bármely értelemben vett szabadságát tagadja s mindamellettképp erköleltségről, nevelésről, igazságszolgáltatásról, haladásról, jellemfejlesztésről s ezekhez hasonló dolgokról beszél, mint a hogy ezt a bírálat alá vett mű cselekszi, nem tesz jó szolgálatot a köznek, sőt illusoriussá teszi az erköleltséget, vallásosságot és nevelést, mivel valótlan tanokat hirdet. A materialismus, utilitarianismus és moralstatistika ismeretes érveit a tudós bíráló teljes győzelemmel dönti halomra s kimutatja, hogy a modern bölcsélet koryphäusára Kantra, vagy hát épen Zellerre való hivatkozás, a positiv philosophiára nézve csakis balul üthet ki, mihelyt azok argumentálása összefüggésben s lényegileg és nem a positivisták czélzatos eljárása szerint idéztetik. E ponttal kapcsolatban ítézi mélyelműséggel, egyszersmind a kritika alá vett irányzat káros hatásával szemben teljes szigorral szól, kivált a 31. s kv. lapon, megnyugvással tekintve mindezen jelenségek és negatív irányzatok dacára a jövőbe, mert „jó szerencse, hogy van más philosophia is“. E tanulmány és bírálat az Erdélyi Muzeum-egylet szakosztályi kiadványainak VI. kötete I. füzetéből elkülönített külön lenyomatként jelent meg Kolozsvárt s ajánljuk azt az érdeklődők figyelmébe.

A Protestáns Irodalmi Társaság és Debreczen... Irta Dr. Masznyik Endre, theol. hittanár. Pozsony. 1889. 8r. 103. l. A vitázó röpirat előszava kelt 1889. febr. 27.; öt nap mulva összeült Budapesten az irodalmi társaság végrehajtó bizottsága, megoldta a vitás kérdést, s azon hó 24 én, a márczius 3-iki egyezmény alapján meg is alakult az Irodalmi Társaság. Az alakulás ténye megadta a választ a röpiratra, mely gyorsan tárgytalanná vált, a mult rak-tárába temettetett. A béke megkötöttet, az egymás ellen kivont kardokat illő hüvelyökbe visszarejteni, nem hátra, hanem előre nézni. Azt hiszem, elég indok ez arra, hogy a rövid életű röpirattal nem foglalkozom, hiszen az csak keseríténé a kedélyeket kölcsönösen. Helyettem megadta a választ a bölcs időfordulása.

A röpirat új része, mely a pozsonyi lapban nem jelent volt meg, a felekezetek hittani jellemzésével foglalkozik. E részt sem bonczolom. A két testvér evangélikus felekezettel választó tanokkal foglalkozás mai napság nem kerkérdés. A kálvinismust, igaz, megtámadta a röpirat, de messze vezetne a

czafolás és sebeket üthetne. Ha nem képes méltányolni szerző a kálvinizmus és ikertársa, a puritanizmus világtörténelmi jelentőségét és állam- sőt nemzetképző szerepét, az az ő szűk fel-fogására vall, a mi majd szélesülni fog s jövőre méltányosabb álláspontra juthat.

Sokkal méltányosabb volt szerző az unitáriusok iránt — ezeket kész a sociniánusokkal egynek venni, a mi ismét egy újabb tévedés, miből, ha jobban értesülend s mélyebbre hatol-land a mai unitarizmus tanulmányozásába, ki fog gyógyulni, mert oly hívő lélek, minő szerző, sokáig nem maradhat a hit-ellvellenes secta, (mely nem is reformatió korabeli keletű, ha-nem az árianusokig nyúlik vissza) bűvhatása alatt.

A hittani jellemzés forrásául a svéd Dr. Schéele Ge-ze li us symbolikáját vette szerző, miért nem Marheinekét? Bármint ítéljen a kolléga úr a svéd lutherán tudós püspökről, előttem bizonyos, hogy ő (Schéele), a ki az Evangélikus Alliance bási gyűlésén 1879-ben részt vett, soha nem venne részt uni-táriusokkal közös egyházirodalmi társaságban, sem tollal nem védné az ily szövetkezés lehetőségét. De hát nyugodjanak mind ezen zaklató kérdések békében, az egymáshoz közeledés testvéri „ünnepe“ tilt a polémia felvételétől. Azt hiszem, a ha-zai prot. sajtó is helyeslende, ha napirendre térünk. Azt tesz-szük is és elhallgatunk a szebb jövő reményében. Ne újítsuk fel a Grauer Albertek korszakát (1597—1633.). Az a Masznyik, a ki az ágostai hitvallást alaphitvallásnak s a symbolikus köny-veket az egyház k i n c s e i n e k tartotta, nevezte, tartozik méltányolni a lelkiismeretszabadság nevében, ha van más is, a ki úgy gondolkodik a maga egyházáról. Az evangyéliomi hit zász-laja alatt találkozunk!

Debreczen, 1889. ápril 3.

Balogh Ferencz.

Isten országa. Templomi és Iskolai Beszédek gyermekek és ifjak istentiszteletére és vallásitanítására. Molenkamp. C. J. és Stanley Arthur műveik után átdolgozta Benke István. II. k. Ára 1 frt 20 krajczár.

(Folytatás.)

Egy ösmert adomával mutatom be a mű nyelv- és mon-dattani igazán eredeti (?) idegenszerűségét. Az öreg gr. T. S.-ről beszélnek, hogy ha a vasárnap útközben érte, akármilyen kis faluban is, bement a templomba s áhítatosan végig hallgatta a lelkészt.

Egyszer ily alkalommal a templomból kijövet egyenesen oda ment a paphoz s nagy hálálkodások közt gratulált neki.

A lelkész fülig elpirult, mert fölismerte az öreg grófot, az egyházkerület főgondnokát s hebegve mentegetőzött: „ha tudtam volna, hogy Méltóságodhoz lesz szerencsém, bizonyára jobban elkészülök“.

Sőt inkább, — viszonzá a gróf, — én önnek köszönet-tel tartozom, mert megtanított, miként lehet rosszul predikálni.

Benke úr műve is megtanít, miként lehet magyarul úgy írni, hogy az ő mondatszerkezete mutatványul szolgáljon arra nézve: miként nem lehet, nem szabad magyarul írni. Azt, hogy angolul, hollandul tud, elhiszem, de hogy a magyar nyelv- és mondattant nem érti, arról munkájának csaknem minden lap-ján szembeszökő bizonyosságot tesz.

Ha műve nem gyermekeknek volna szánva, ha nem tar-tanánk attól, hogy lesznek lelkészeink közül olyanok, kik e beszédeket így tanulják be: nem áldoznánk a bírálatra annyi

időt. De a fennforgó viszonyok között elmúlászthatlan köteles-ségünk ezt tenni. Ezt parancsolja a magyar nyelv, továbbá a gyermekek iránti tiszteletünk. Sőt szerzőnek is hasznos szolgál-atot teszünk, erősen meg lévén a felől győződve, hogy az eset-leges III-ik kötetben szíves és jóakarató figyelmeztetésünket nem téveszti szem elől.

Hát legelőször is, mielőtt egyes részletekbe bocsátkoz-nánk, a kirakatba helyezünk egy mondattani csodabogarat, s ebből az egyből is következtethetünk arra, hogy ott benn a polczokon minő különlegességek találhatók föl.

A 138-ik lapon szóról-szóra így olvassuk: „egy tábornok a járkálása közben egy kis leányt talált az úton, a ki eltörött korszója felett kesergett. Ártatlanságában arra kérte a táborno-kot, hogy csinálja meg neki a korszót. A magasrangú katona sajnálkozva mondta, hogy azt már nem lehet senkinek sem megcsinálni; hanem úgy tud baján segíteni, ha ad neki 25 kraj-czárt s azzal vegyen egy új korszót. De mivel épen akkor nála nem volt pénz, meghagyta, hogy este felé legyen ismét azon a helyen. Mikor a tábor haza ért, valami előkelő társaságba e gy kedves meghívót kapott, de nem tudta elfogadni, mert arra az időre esett, hogy a kis leánynyal az úton ismét talál-kozzék a megígért pénz átadása végett, mondván: „nem aka-rom szegényt várakozásában megcsalni, hiszen oly ártatlan odaadással bízott bennem“.

Mennyi magyartalanság, mily szófűzés nehány sorban! Megkíséreljük, miként kellett volna e rövid történetet helyesen előadnia: „Egy tábornok járkálása közben egy kis leánynyal találkoztott, ki eltörött korszója miatt kesergett. Gyerme-készszel (mire való itt az ártatlanság?!) arra kérte a tábornokot, hogy az eltört korszót rakja össze (hiszen meg volt már csi-nálva!). A magasrangú tiszt sajnálkozva mondta: hogy azt nem teheti, csak úgy segíthet baján, hogy ad neki 25 krajczárt s vegyen a z é r t (nem pedig: azzal) új korszót (miért ide a hatá-roztatlan „egy“ számnév?). Nem lévén nála aprópénz, útasította (nem pedig: meghagyta!) a kis leánykát, hogy estefelé ugyan-azon helyen várakozzék reá. Haza érkezvén a tábornok, épen akkorára valami előkelő társaságba hívták meg, de a szíves meghívást nem fogadhatta el, mert épen azon időre esett, me-lyet a kis leánynak találkozásra kitűzött“ stb.

(Folyt. köv.)

Censor.

Különfélék.

Lapunk szerkesztője f. hó 11-én Szatmárt, a szatmári ev. ref. egyházmege közgyűlésével egybekapcsolandó lelkészérte-kezleten felolvasást fog tartani e cím alatt: *istentisztele-tünk reformjának kérdéséhez*. A szerkesztői teen-dőket lapunk felelős szerkesztőjének távollétében Erdős József theol. tanár lesz szíves végezni.

Országos közalapról segélyt nyernek a tiszántúli egyház-kerületből. I. E g y h á z a k. Apa 100, Garboldz 50, B.-Sámson 100, Csávos 200, Földeák 100, Nagy-Szredistye 100, Ref.-Ko-vácsháza 100, Szeged 600, Szkulya 50, Bucsú 100, Gulács 200, Munkács 400, Nagy-Muzsaly 50, Tisza-Kerecseny 100, Fugyi 50, Fugyi-Vásárhely 50, Hegyköz-Száldobágy 50, Kis-Jenő 100, Pelbárhida 100, Dancsháza 100, Felső-Alsó-Józsa 100, Apát-Keresztúr 100, Bályok 50, Monos-Petri 50, Szent-Jobb 50, Rákócz 200, Dengeleg 100, Iriny 50, Kaplony 100, Mérk

50, Olesva-Apáti 100, Parasznya 50, Gyula 100, Nagy-Tarna 50, Tisza Keresztúr 100, Hajdú-Dorog 50, Tisza-Eszlár 100, Tisza-Lök 300, Berkesz 150, Kálló-Semlyén 200, Kis-Várda 100, Ó-Fehértó 100, Belényes 50, Csermő 50, F.-Tót 50, Ménes-Györök 100, Nyégerfalva 100, Pankota 50, Sonkolyos 50, Szintye 100, Tamásda 50, Csenger-Ujfalu 50, Géberjén 100, Gyügye 50, Hermánszeg 50, Istvándi 50, Kér-Semlyén 50, Kis-Szekeres 50, Komlód-Tótfalu 50, Milota 50, Nagy-Szekeres 50, Pusztá-Daróc 50, Rápolt 50, Sima 50, Tisza-Becs 200, Tisza-Kóród 50, Jánk 50, Vetés 100 frt, összesen : 6650 frt. II L e l k é s z e k. Balajthi Károly szamos-kóródi lelk. 50, Barkász Albert méhteleki lelk. 100, Bartha Pál dobrács-apáti lelk. 100, Bencsik István n.-paládi esperes-lelkész 200, Bodor Pál tisztabereki lelk. 50, Gál Péter sárközi lelk. 70, Hajdú Albert udvari lelk. 50, id. Kürthi Károly garbolezi lelk. 50, Pásztor István magosligeti lelk. 50, Sarkadi Mihály rozsályi lelk. 50, Szabó Lőrincz apai lelk. 50, Kodí Márton orosházi lelk. 50, Nagy Bertalan szkulyai lelk. 50, Somogyi Lajos b.-sámsoni lelk. 50, Tomka Károly hertelendifalvi lelk. 50, Veres István füzesi lévita lelk. 50, Balajthi István asztélyi lelk. 50, Bereczki János hetei lelk. 70, Dacsi Miklós borzsovai lelk. 50, Görömbei Pál halábori lelk. 50, Kis Péter kigyósi lelk. 50, Kölesei Zsigmond esetfalvi lelk. 50, Láncezi József márokpapi lelk. 50, Miklós József geesei lelk. 50, Péterdi Pál surányi lelk. 50, Ács Endre m.-kakuesi lelk. 50, Bokros Benedek hegyköz-száldobágyi lelk. 50, Boros Sándor fugyii lelk. 50, Hegedűs Ferencz kisjenői lelk. 50, Kecskeméti Lajos lessi lelk. 50 frt, Matolsi János darvasi lelk. 50, Vári János körös n.-révi lelk. 50, Bán Sándor szent-jobbi lelk. 50, Debreczeni László bályoki lelk. 50, Fazekas Mihály gálospetrii lelk. 100, Lénárt Péter újlétai lelk. 80, Sípos János tóti lelk. 50, Szántó József apátkeresztúri lelk. 70, Szőke Pál alsó-ábrányi lelk. 70, Szabó László tiszaughi lelk. 50, Búzás Lajos érendrédi lelk. 70, Csighy Ferencz királydaróczi lelk. 50, Kéri Pál paposi lelk. 70, Kis Lajos kaplonyi lelk. 50, Lányi Kálmán hodászi lelk. 50, Lövei Pál olesvai lelk. 50, Mészár Mihály mérki lelk. 50, Nagy Károly dengelegi lelk. 50, Szikszai József domahidai lelk. 80, Ujlaki Gábor vitkai lelk. 50, Vityi Bertalan berei lelk. 50, Deák Mihály tiszakeresztúri lelk. 50, Gönczi Dániel forgolányi lelk. 100, Kósa Aladár akliai lelk. 70, Nagy Menyhért tekeházai lelk. 50, Nyíri István csepei lelk. 50, Sárkány Lajos fekete-ardói lelk. 50, Szabó József péterfalvai lelk. 50, Vas István fansikai lelk. 50, Fodor Béni hajdú-dorogi lelk. 50, Pásztor György b.-ábrányi lévita 50, Baresa Endre ajaki lelk. 70, Csatáry Zsigmond sényői lelk. 50, Fekesházi Gyula nagy-varsányi lelk. 70, Földvári Gerzon ófehértói lelk. 50, G. Nagy Lajos encsenci lelk. 50, Görömbei István es.-kenézi lelk. 100, Lőrinczi István örmező-ladányi lelk. 50, Molnár Miklós eperjeskei lelk. 50, Nagy István mogyorósi lelk. 50, Nemes István petneházi lelk. 100, Pásztor István kállósemlyéni lelk. 50, Szécsi János gyulai lelk. 50, Váradi Pál kótalyi lelk. 50, Baktai Áron n.-tarnai lelk. 50, Végh János berkeszi lelk. 80, Barna Zsigmond sonkolyosi lelk. 50, Derekas János f.-tóthi lelk. 50, Béltéki Gyula császlói lelk. 50, Biki Károly györgyteleki lelk. 50, Csépké Péter riesei lelk. 50, Domján Pál szamos-becsi lelk. 50, Ferenczi Imre darai lelk. 50, File János darnói lelk. 50, Fülöp Lajos tatárfalvi lelk. 50, Lányi János zsarolyáni lelk. 100, Losonezi Gusztáv komlód-tótfalu lelk. 50, Móricz Károly gyügyei lelk. 50, Nagy Bernát czé-

gény-dányádi lelk. 50, Nyíri Gyula rápolti lelk. 50, Pótor Dániel szamos-újlaki lelk. 100, Sárközi Ignác pusztadaróczi lelk. 50, Szabó Sándor hermánszegi lelk. 50, Szőke József mándi lelk. 50, Jakab Antal penyigei lelk. 100, Jákó Sándor istvándii lelk. 80, Juhász József géberjéni lelk. 50 frt, összesen : 5800 frt. III. Missióra adott segélyek : polgári missióra évi áll. segélyül 500, békés-bánáti egyházmegyei missióra évi áll. s. 1500, bilkei missióra évi áll. s. 200, munkácsi lelk. évi áll. s. 600, Körös-Nagyrev évi áll. s. 200, dolhai missiónak évi áll. s. 300, máramaros-szigeti missionáriusnak 300, técsői lelk. évi áll. s. 100, huszti lelk. évi áll. s. 100, nagy-szöllősi lelk. évi áll. s. 100, avas-újvárosi körnek egyszersmindenkorra 100, krassói körnek egyszersmindenkorra 100, erdőhegyi lelk. évi áll. s. 150, boros-sebesi lelk. évi áll. s. 300, lippai alakuló egyh. lelk. évi áll. s. 250 frt, összesen : 4800 frt. Egyházkerületünk részére a három célra adott segélyezések összege : egyháznak 6650, lelkészeknek 5800, missióra 4800 = 17,250 forint.

Gyászír. Szilády János fekete-hegyi ev. ref. lelkész, a dunamelléki egyházkerület s az alsó baranya-bácsi egyházmegye tanácsbírája április hó 1-én 49 éves korában meghalt s 3-án eltemettetett. A boldogult úgy is mint lelkész, úgy is mint közigazgatási tisztviselő, s több kötetre menő, igen kitűnő egyházi beszédek írója, maradandó emléket szerzett magának. Halálát ismétlődő szélütés okozta. Áldás legyen emlékezetén!

Szerk. posta. S. J. Jövő számban kezdem meg, de két számba lehetetlen dolog ily hosszú cikket beszorítani. — N. I. K a r c z a g. Megkaptam; jönni fog, de egy kis türelmet kérek. — N. I. U g r a. Köszönöm; sort keríték reá. — B. L. M. T ú r. Adakozásról való kimutatást jövő számban.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉS.

Pályázat.

A felső-szabolcsi ev. reform. egyházmegyében a thuzséri lelkészi állomásra pályázat hirdettetik.

Ezen állomás évi jövedelme pénz, szántó-föld, rét, termény és tűzifailletményből, valamint stólából 600 forintra értékelhető s így III-ad osztályú.

A pályázati kérvények folyó év áprilishó 22-ikéig nagytiszt. Lukács Ödön esperes úrhoz Nyiregyházára küldendők.

Debreczen, 1889. április 5.

Révész Bálint,
püspök.